

# • NAŠI ZAPISKI •



SOCIALNA REVİJA



Izhajajo enkrat na mesec. — Naročnina za vse leto K 280, za pol ali četr leta razmerno.

Posamični zvezki 24 h.

Rokopise in naročnino sprejema uredništvo in upravnništvo »Naši zapiski« v Ljubljani.

Leto I.

Ljubljana, meseca marca 1903.

Štev. 9.

*Pavel Mihalek:*

## O Karlu Marksu in njegovih delih.

Dne 14. marca 1903. leta je bil grob Karla Marksa dvajset let star. Pred dvajsetimi leti je legel v grob največji genij zadnje polovice devetnajstega stoletja. Komaj vsako polstoletje rodi moža, kakor so bili Napoleon, Goethe, Marks, Zola, Tolstoj . . . . Dvajset let — kratka doba v življenju vsemirja in človeške družbe, a vendar kolika izprememba med tedaj in danes, kolik napredek!

Kdo je Marks?

Marks je utemeljitelj novodobnega socializma in velik mojster v vedi narodnega gospodarstva, kateri je vtisnil pečat svoje krepke osebnosti. Marksizem — po njem nazvani socialistički nauk — ima danes veliko in sijajno zgodovino, zgodovino, katera preveva dve stoletji. Socializem je bil že pred Marksom. — Gospodarstvo nove dobe je razvijalo skrajni individualizem, stara organizacija družbe je odrevenela, minula in postala nepotrebna, a nova se ni ustvarila. Svoboda posameznika (individualizem) — to je bilo najvišje in nedotakljivo načelo kapitalistiške družbe, katero je ustvarilo novo meščanstvo in napredek. Ta svoboda posameznika pa je prešla tudi na premoženje, kapital, ki je izvajal umevno, da je moč svobodna. Delavec, rojen v dobi, ki vse proizvaja s stroji, lahko sklepa popolno svobodno svoje delavske pogodbe. Pa tudi podjetnik ima to svobodo. Razložek med obema je le ta, da je revščina delavcu to svobodo jemala in ga napravljala za mezdnega roba, med tem ko je kapitalist s pomočjo svojega premoženja izrabljal to občno svobodo zase.

Svoboda ljudi je prešla na kapital in človek je služil kapitalu, strojem, denarju.

Vse to so novi mezdni robje čutili že davno — takoj ob nove svobode preporodu. V državnih osnovnih zakonih so jim bile v celoti pripoznane ravno take pravice kakor podjetnikom. Vkljub temu so trpeli pomanjkanje in država jim je bila mačeha. Proletariat je takoj ob porodu čutil to zapostavljenje. Pričel se je združevati. Zakaj, to mu ni bilo jasno. Vedel je le, da posameznik ne doseže ničesar, da pa vsi skupaj niso več prašek, s katerim se igra veter po beli cesti.

Tako se je pričel boj proti liberalnemu individualizmu, ki je bil obenem boj človeka proti kapitalu za premoč. To je bil socializem in njegovi pripadniki socialisti.

Ali s tem, da so delavei, proizvajalci vseh dober, ki niso imeli ničesar svojega, videli, kako jih družba prezira, peha v bedo in temò, s tem, da so izprevideli tudi potrebo krepke združitve, še niso poznali svoje naloge. Vsi so hoteli družbo preustrojiti, preurediti in obstoječi družabni red odstraniti. Tako so postali revoluciji. Pot socializma je bila s tem nekako medlo očrtana: revolucija.

Ububožani francoski grof St. Simon je bil prvi, ki se je pojavil in hotel predružačiti družbo. Uvidel je, da kapitalistiška družba, sloneča na neomejenem individualizmu, ne more biti stalna in njegovo novo krščanstvo je ogrevalo proletariat. Videl je, kako uče državne cerkve drugače, kakor pa delajo, in je izvajal iz tega, da mora socializem očistiti krščanstvo. Za njim so prišli utopisti Tomaž Morovega žanra.

Pojem o socializmu je bil še vedno meglen in nejasen; imel ni bistvenih tal, temveč vse je bilo sanjavo. V utopiji pa je bil socializem vedno pretiran komunizem. Njegov cilj je bila družba, v kateri vsi ljudje delajo za enega in eden za vse. Nastalo je vse polno načrtov, kako naj se preosnuje človeška družba. Vstal je Fourier, Cabet in cela vrsta drugih, ki so pripovedovali o potrebi nove družbe in jo slikali v živih barvah. Ali če je prišel preprosti človek, ki je hotel te sanje prenesti v pravo življenje, se je vse razpršilo v nič.

Socializem je bil utopija; tedanji se zrcali v tisočerihih nejasnih slikah.

Na realna tla družbe je stopil socializem, ko se je hotelo praktično izboljšati stanje tlačnega brezpravnega podložnika mezde, delavca. Na Francoskem se je pojavil Blanc, ki je zahteval pravico do dela, na Angleškem Owen, ki je npravno povzdigoval delavce in za-

hteval, da se neutegoma uvede komunizem. Na Nemškem je Lassalle razvil brezprimerno agitacijo za proizvodjalne zadruge, katere naj podpira država kar najizdatneje. Socializem — kakor vidimo — še ni bil jasen v nazorih, ki so mnogokrat izključevali drug drugega.

Proletariat je živo čutil potrebo korenite izpremembe družbenega sestava. Begal je semtertje in sanjal o dobrih, o krasnih časih: v mislih se je povzpел visoko, a v resnici je stal jako globoko. Sovražil je neizčrpno, kar živi ugodneje in bolje, pripravljen je bil vedno nastopiti z rdečo zastavo v roki pot na barikade: bal se ni ne smrti, ne ječe.

Tak je bil proletariat, preden se je rodil 5. maja v na pol francoskem mestu Trierju odvetniku Marksu sin Karel, ki je postal za proletariat drugi Mesija.

\*

Naj sledi nekaj poglavitnih črt iz Marksovega življenja, ki je le bogato na delu. Delo in velik genij sta ustvarila Marksa. Mladi Karel je napredoval v šolah čudovito, tako da je bil vedno prvi. Njegovi součenci so ga spoštovali in se bali njegovega smešenja. — Gimnazijo je dovršil istotako s povoljnim vspehom in se je jeseni leta 1835. napotil po očetovem navodilu na vseučilišče v Bonnu na Nemškem študirat pravo. Sedemnajstletni deček je postal slušatelj prava na vseučilišču. K temu je seveda pripomogel tudi njegov vsestransko izobraženi oče in družina tajnega vladnega svetnika Westphalna, s katero je mnogo občeval. V Bonnu pa mladi Marks ni našel zaželjenega duševnega življenja, po čemer je tolikanj hrepenel. Duševno središče Nemcev je takrat bil Berolin. Zato je ostavil čez eno leto Bonn in se podal v Berolin, kjer je nadaljeval svoje študije. Še preden pa se je bil preselil iz Bonna, se je zaročil s svojo poznejšo zvesto ženo Jenny pl. Westphalen, ki mu je ostala vse življenje zvesta družica. Že v teh mladih letih je kazal Marks, da se ne boji nobenega dela, nobenega truda. Da doseže cilj, ki mu ga je dal oče, si je skušal posebno pridobiti vsestranskega znanja.

V Berolinu je na njega najbolj vplival svobodomislec Bruno Bauer, zasebni predavatelj na tamošnjem vseučilišču. Občevaje z njim, je prišel do prepričanja, da bo zanj najbolje, če postane profesor na kaki nemški vseučiliški stolici.

Tedaj je vladal v Nemčiji in posebno na Pruskem težki predmarčni duh, duh verig in teme, ki ga je razširjal gori do Rena minister Metternich, avstrijski kancelar. Jasno je torej, da Bauer vsled

svojih naprednih misli ni bil priljubljen pri pruski vladi; bil je premeščen v Bonn in končno celo odstavljen.

Med tem je Marks storil prvi korak do profesure. Dne 28. aprila 1841. leta je bil namreč imenovan doktorjem, toda profesor ni hotel več postati, ker je izpoznal ozkosrčnost nemških vlad.

Omenjeni Bauer si ga je izbral svojim pomočnikom v boju za svobodo. Marks je postal časnikar in pisatelj.

S 24 leti je Marks že urejeval „Rheinische Zeitung“, najvplivnejši list na Nemškem, ki je od 1. januarja 1842. leta izhajal vsak dan. Ta list je zastopal koristi mlade buržoazije, ki je bila za tedanje razmere precej radikalna. List se je moral težko boriti za svoj obstanek, posebno ker ga je preganjala vlada na vse možne načine. Pruski kralj je gojil osebno sovraštvo do tega lista, in zato si lahko mislimo, kako je bilo mlademu Marksu, ki je razpravljal o vsaki stvari resno, temeljito in se ni, kakor je sam rekel, zadovoljil z glacié-frazami. V teh hudih bojih se je pokazal Marks spretnega urednika: ta posel ga je privedel, da se je pričel baviti tudi z narodnim gospodarstvom in s socializmom. O komunizmu še ni bil jaseń: pri neki priliki se je izrazil celo proti njemu. Takrat Marks še kar nič ni bil prepričanja, ki ga je pozneje tako spretno zagovarjal in utemeljeval.

Boj vlade proti listu pa je trajal dalje. Marksa so preganjali, kjerkoli so mogli, in končno so delničarji lista zahtevali, da zmerneje piše. Marks tej zahtevi ni ugodil in je izjavil, da raje odstopi. Leta 1843. je končno odstopil in list je že v dveh mesecih prenehal izhajati.

Sit prepirov in javnega delovanja je čutil potrebo tihih znanstvenih raziskavanj, ki ga naj privedó do resnice, katero je tolikanj ljubil, hotel se je znanstveno popolniti.

Nemški pisatelj Arnold Ruge, ki je izdajal „Deutsche Jahrbücher“, ga je povabil k sodelovanju. Sklenilo se je, preseliti uredništvo v Pariz, kjer je potem izšel edini zvezek pod naslovom „Deutsch-französische Jahrbücher“. List ni prospel, ker so mu Francozi odrekli pomoč, dasi so prej pritrdili podjetju, in ga je bilo pri tedanjih razmerah tudi težko spravljati na Nemško.

Preden je šel Marks v Pariz, se je poročil s svojo nevesto, s katero sta takoj prvi teden okusila zlo pomanjkanja in bede. V Parizu se je on seznanil z glasovitim nemškim lirikom Henrikom Heinejem in drugimi nemškimi begunci. Heine ga je seznanil z ljudmi, ki so sodelovali pri listu „Vorwärts“, za katerega je tudi Marks napisal nekaj sestavkov.

Leta 1845. je bil prognan Marks po vplivu pruske vlade iz Pariza. Šel je v Belgijo, v Bruselj, a tudi sem je segala moč in sovražstvo reakcionarnih nemških vlad. V Bruslju, v tem velikem industrijskem mestu, je Marks šele po velikem trudu dobil stanovanje in moral plačati stanarino za celo leto naprej, plačati je to moral prognanee, ki je hitel iz dežele v deželo, iz mesta v mesto! Slučajno mu je iz te zadrege pomagal prijatelj Engels, s katerim se je seznanil že v uredništvu „Rheinische Zeitung“. Marksa si sploh brez Engelsa ni mogoče predstavljati, in pa obratno. Leta 1845. je izšla tudi prilično maloznana knjiga „Sveta družina“, ki sta jo napisala Marks in Engels. V Bruslju je preživljal Marks sebe in družino s pisateljevanjem. V tem prognanstvu je napisal tudi svojo kritiko Proudhonovega naziranja „Revščina modroslovja“. V tej knjigi je Marks jasno razložil svoj ekonomični nauk (nauk o narodnem gospodarstvu) na podlagi materialistiškega svetovnega naziranja. To delo je obudilo občno pozornost strokovnjakov. Marks je v tej knjigi odločno obračunal s socialističnimi utopisti ter je jasno očrtal nalogo proletarskega razreda, katerega končni cilj je, postaviti na mesto meščanske družbe asociacijo (zadružništvo), ki izključuje razrede in njihovo nasprotstvo. Toľko časa, dokler bo vsaka družabna izprememba morala biti politična revolucija, se bo zadnja beseda socialne vede vedno glasila: „Boj ali smrt: krvava vojna ali nič. Tako je vprašanje stavljeno neizprosno“, ki jo je nehote zapisal George Sand.

Kakor vidimo, je stal Marks tu že na proletarsko-revolucijskih tleh in je z gotovim glasom finega opazovalca in znanstvenika govoril o potrebi, moči in cilju razrednega proletarskega boja.

Marks je bolj in bolj razvijal svojo delavnost. Leta 1846. ga je pozvala organizacija nemških komunistov „Zveze pravičnih“, da se pridruži tej organizaciji, in leta 1847. je on razložil organizaciji svoje nazore. Organizacija je potem sklenila izdati proklamacijo (razglas), v kateri je navedla terjatve in nazore komunistov in katero sta pisala Marks in Engels.

Ta proklamacija je bila — komunistički manifest — prvotni evangelij današnjega razredno zavednega proletariata.

S tem delom je potisnil Marks proletariatu v roke orožje, ki nikdar ne zarjavi! Utopistični socializem je prešel v življenje in pokazal pot proletariatu iz sužnosti. Porodil se je dan. (Nadaljevanje.)

*Anton Dermota:*

## O združništvu.

(Dalje.)

**D**obro bi bilo, če bi imeli samo eno socialno „vprašanje“. A kaj, ko jih je cela vrsta! Delavsko, žensko, kmečko, maloobrtniško, vprašanje male trgovine, rokodelcev, pomočnikov, učencev itd. itd. In kjer je tako „vprašanje“, gotovo zeva več ali manj pekoča rana, katero treba léčiti, da ne razjé ogromnega telesa človeške družbe.

Ako pa pri posameznih „vprašanjih“ iščemo skupnih vzrokov, vzrokov njihovega postanka, se nam pojavlja zanimljivo in neovržno dejstvo, da je največ krivde pripisovati neomejeni svobodni konkurenci. Istotako neovržno in zanimljivo pa je drugo dejstvo, ki izvira čisto logično iz prvega. Dejstvo, da so si prizadete skupine, prizadeti sloji iskali pomoči v združevanju in se s tem hoteli rešiti žalostnih posledic svobodnega tekmovanja.

Vsled predsodkov tedanje dobe, ko je bilo obče veljavno geslo „svoboda“ v gospodarskem življenju narodov, čeprav nikdar ne do skrajnih posledic izpeljano, se država ni smela brigati za drugega nego za formalno pravno varnost državljanov. V gospodarsko vrvenje in življenje se vtikati ji ni bilo dovoljeno. Gospodarski individualizem, kateremu je bila država radi posameznika in posameznik sam sebi namen, liberalizem je stal v najvišji veljavi.

A ravno ta liberalizem je uvidel in moral priznati hote ali ne-hote, da se pod geslom neomejene svobode ne more nadalje razvijati življenje družbe, ako noče zagaziti v prevrate. Ker pa se je bal, da se ne bi država polastila zopet tihih pravic, katere je absolutizem izgubil v korist buržoaziji — eminentni predstaviteljici liberalizma — na političnem polju in katere so kolikortoliko postavile državo pod kontrolo emancipiranega tretjega stanu, ni maral priznavati liberalizem državi kot taki nobene pravice, da bi posegala vplivno na razvoj človeške družbe, in si je izmislil novo sredstvo, s katerim bi si prizadeti opomogli.

To sredstvo je bila samopomočna asociacija, združništvo. To sredstvo so pristni liberalci najbolj priporočali vsem slojem, kateri so tožili, da se jim izmikajo tla pod nogami. To sredstvo se je priporočalo rokodelcem, katerim je tvorniška produkeija izpodkopavala delo in zaslužek; to sredstvo se je hvalisalo malim obrtnikom,

ko jih je začela uničevati veleobrt; to sredstvo naj bi bilo rešilo tudi kmete, katerim je obteževala produkcijo in nje vnovčenje čimdalje občutnejša prekmorska konkurenca.

A da si n. pr. na Nemškem vzpevale še dosti povoljno razne surovinske zadruga, katere je ustanovljal Herman Schulze iz Deltzseha mizarjem in črevljarjem začetkom druge polovice 19. stoletja, se je vendar pogrešalo nečesar, kar bi tvorilo takim podjetjem trdno podlago in trajno oporo. Zadruga niso mogle tekmovati z veleobrtjo; nedostajalo jim je denarja in še bolj kredita.

Toda praktični jurist Schulze si je kmalu pomagal: sestavil je osnovo znanih njegovih kreditnih društev ali ljudskih bank. Ravnal se je pri tem po nasvetih in idejah Viktorja A. Huberja, kateri je zlasti po Francoski in Angleški mnogo potoval ter si v tem oziru pridobil marsikakšno dobro izkušnjo. Osobito, ko je opazoval delovanje Bastiata na Francoskem.

Poglavitne poteze te Schulzeve naprave so ob kratkem sledeče: Posameznik nima kredita pri velikih bankah in velikih kreditnih zavodih; ako se pa združi več posameznikov v „ljudsko banko“, jim je kredit takoj pristopen, in sicer v tem večji meri, s čim večjo garancijo lahko razpolagajo. Garancija ali poroštvo pa je skupno in solidarno. Riziko dobička in izgube enako razdeljeno na vse člane. Zadruga - dolžnica plača svojim upnikom odškodnino za izposojila, ravno tako dobi zadruga-upnica od svojega dolžnika primerne obresti in provizije — kakor to zahtevajo razmere na denarnem trgu. Dobiček se razdeli po gotovih principih, bodisi po višini ali številu deležev — slično kot pri akcijskih družbah. Vstopnina in deleži članov tvorijo rezervni fond, s kojim se pokrije eventualna izguba. Kot posojilo na skupni kredit in pod skupnim in solidarnim poroštvom članov se sprejemlje i tuj denar od nečlanov, da popolnejše dovrši v svojem kroženju svojo gospodarsko nalogo.

Člani si tedaj vsak hip lahko izposodijo svoto gotovega denarja, kakršna se lahko posodi njih razmeram primerno; prihranijo si visokih obresti; dobiček od posojil pa se steka nazaj v njih lastne denarnice.

Po teh načelih se je osnovalo mnogo hranilnic in posojilnic. In na Slovenskem imamo iz teh časov nekaj denarnih zavodov: celovški Aushilfskassenverein je v Avstriji sploh najstarejši, potem pa ljubljanska Krainische Sparkasse.

A tudi zoper to gospodarsko napravo se je zbudila opozicija. Zlasti od osrečevalcev kmečkega sloja, češ, Schulzevi zavodi so le za

rokodelce, male obrtnike, meščanske kroge: posojajo na prekratke obroke; manipulirajo z menjicami; so kapitalistična podjetja, ki služijo le prepogosto egoističnim namenom posameznih klik... Za kmete treba drugačne institucije, ki se bo ozirala na njegove posebne slojno gospodarske razmere in potrebe. Kmet producira drugače, obrat se vrši pri njem drugače, nenormirano, bolj počasi nego v mali obrti. Rizika in nesigurnost je pri poljedelstvu mnogo večja...

Tedaj pa je vstal Viljem Raiffeisen, tudi praktičen jurist, in po svojem izvirnem načrtu osnoval samo za kmečko ljudstvo nov posojilniški sistem. Ta sistem se je v nekaterih točkah bistveno razlikoval od Schulzevega. Posebno so se poudarjali etično-religiozni smotri. Namenjen je bil izključno le za poljedelce. Posamezna posojilnica je imela delokrog omejen samo na eno faro, na 800—3000 duš. Posojalo se je na daljše obroke, do 10 let. Vloge so se zmerno obrestovale. Dividenda se ni delila. Rezervni fond je bil nedotakljiv članom, določen za občekoristne namene. Izmed odbornikov je dobival nagrado le blagajnik; drugi so izvrševali svoje urade kot častne naloge. To baje zato, da se niso spuščali v nevarne spekulacije.

Oba sistema — Schulze in Raiffeisen — hočeta gospodarski posredovati kredit; hkratu so s posojilnicami združene i hranilnice.\* Na podlagi samopomoči sta se krepko razvili obe organizaciji. Ustanovitelja sta zaslovela po celem svetu — kakor ročdelški pionirji. Nasprotstva med obema so bila nekaj let zelo ostra. Centralizirali so se vsak posebej: v Offenbachu Schulzevi, Raiffeisenovei v Neuwiedu.

Razlike in nasprotstva so se pa sčasoma skoro docela zbrisale. Ne dá se trditi, da bi Raiffeisenovke imele izključno v zakupu vse etične motive, ljudske banke pa nobenih. Tudi ni mogoče tajiti, da so Schulzevi zavodi i za kmečki kredit vrlo sposobni: kajti riziko je pri njih bolj splošen in se razdeli na večja okrožja. In nič napačnega ni, če se ne navdušuje Schulzev sistem za pritlikave organizme, koji, brez tuje pomoči ne morejo ekzistirati in kojih upravni stroški

\* Hranilnice tudi posredujejo kredit. Manj imovitim slojem omogočajo zbiranje malih kapitalov. Zbirajo se doterj i neznatni zneski, za katere bi se sicer lastniki ne zmenili, dokler se ne nabere večja svota, katera se lahko drugam plodonosno naloži, da se koristno uporabi. Tako se odvaja iz neproduktivnih v produktivne roke vsak i najmanjši znesek in ne odide svojemu gospodarskemu namenu. In ravno v tem se od drugih kreditnih zavodov, zlasti bank, razlikujejo hranilnice, da začasno, a produktivno porabijo vložene kapitale. Vloge torej niso mrtev denar.

Hranilnice so razne: šolske, srenjske, okrožne, okrajne, deželne, tovarniške, poštné itd.



so nerazmerno večji nego tistih posojilnic, ki so za večja okrožja. Razlika, da ljudske banke posojajo na 3 mesečne obroke, Raiffeisenovke pa celo na 10 let, je izginila, ko je Raiffeisen vpeljal takozvano odpovedno klavzulo (Aufkündigungsklausel), ki dovoljuje, da se nesigurna posojila morajo v štirih tednih vrniti, in ko je Schulze rad prolongiral svoje kratke mesečne obroke tudi na več let. Menice se pa kmet itak že davno ne boji več. Če Raiffeisenovke ne dajo dividende, pa često poslujejo z izgubo (Unterbilanz). In končno se mora naglašati i to, da so Schulzevi zavodi že dobro prebili hude krize, dočim se Raiffeisenovke še niso v tem oziru poizkusile.

Da so razločki obeh sistemov minimalni postali, je povzročilo osobito novejšo nemško zakonodavstvo, katero je spoznalo velikanski pomen te kreditne organizacije in jo pospeševalo s koristnimi določbami. In res je obče priznано, da se vsled razvitega posojilništva vsaj omeji oderuštvo, če se že ne umori popolnoma: zlasti se odpravi oderuštvo z živino (Viehwucher). Posestva se ohranijo pravim lastnikom: ljudstvo se vzgaja k varčnosti in gospodarstveni zmisel se mu vzbuja; vceplja se samoodgovornost, pospešuje nrvnost, vzpodbada podjetnost. Pisatelj baron pl. Goltz pravi, da ni nobene prostovoljne institucije, katera bi bila v zadnjih desetletjih vsaj približno tako obsežno in koristno vplivala na kmečko ljudstvo, kakor baš posojilnice — in posebej posojilnice Raiffeisenovega sistema.

Pri nas v Avstriji delujejo še premalo časa, nego da bi se moglo kaj takega o njih trditi. Saj se je tu prva Raiffeisenovka ustanovila šele 1885. Prejšnje posojilnice, katere so bile zlasti po Češkem razširjene, so bile po Schulzevih načelih, in te so se šele od l. 1873. dalje, ko je stopila v veljavo zadružna postava z dne 9. aprila t. l., pretvorile v zadruga: preje so bile društva.

Na Nemškem je, kot omenjeno, dvoje središč posojilnic: v Neuwiedu od l. 1877. in v Offenbachu od l. 1884. Ondi je General-anwaltschaft ländlicher Genossenschaften, tu pa Allgem. Verband der landwirtschaftlichen Genossenschaften in Deutschland. Statistike ne navajam: kogar zanimlje, poglej v prelepo Ertl-Lichtovo knjigo o nemškem zadružništvu. Pruskemu posojilništvu tvori vrhunec sedaj osrednja zadružna blagajna (od l. 1896.), ki posreduje posojila in vloge samo zvezam, ne posameznim zadrugam.

Na Francoskem je kmečki kredit v obliki vzajemnih zadrug do novejših časov skoro popolnoma neznan. Morda se to dá razlagati tako, da se francoski kmet nahaja v boljših razmerah, posebno, da ga ne mori oderuštvo. Vzlic temu se pa zadnje čase razširjajo poso-

jilnice, ki so čisto katoliškega značaja. Nad 300 jih je. Večinoma jih ima na vesti lionski advokat Durand. (Gide Ch. I. c.)

Na Laškem je v šestdesetih letih upeljal ljudske banke (banche popolari) Luzzatti, poznejši minister. Leta 1885. je začel Wollebörg snovati Raiffeisenovke. To dvojce so bile „liberalne“ (i Raiffeisenovke!) zadruga. Kaplan Lerrutti je zato l. 1891. jel snovati zoper te zadruga svoje — „katoliške“. Razlike ni druge, nego da imajo poslednje v programu poleg gospodarskih namenov še „zadružno zvezo katoliških moči zoper protikrščanske in protisocialne smeri.“

Belgijske in nizozemske banques populaires so vzorno organizirane na razmerno majhnem teritoriju.

Na Ruskem je vse še v povojih. Vlada je naklonjena zadružni ideji. Oponimim, da artjól ne spada sem, niti srbska „zadruga“.

Dansko in Švedsko se zadružno organizirata.

Švica je imela l. 1887. prometa 3 milijarde frankov v veliki švicarski ljudski banki. Od l. 1899. obstoji švicarska zadružna zveza. V Švici je vsaka deseta oseba — zadružan.

Ogrska je štela že l. 1894. nad 800 ljudskih bank.

V Cislajtariji je bilo l. 1895. že 2688 registriranih posojilnic. Na Češkem je vsak deveti človek član posojilnice. Na Slovenskem je malo čilejše zadružno življenje stoprv iz zadnjih let. Ali imamo že dosti posojilnic in hranilnic, je težko reči, ker je treba od slučaja do slučaja presojati in vpoštevati vse posebne, čisto popolnoma lokalne razmere: o posameznih slučajih bi se lahko potem sodilo, koliko jih je potrebnih in kje so opravičene. Prav gotovo se pa lahko trdi, da je to ovira za razvoj našega kreditnega zadružništva, ker imamo preveč „Zvez“ in „Central“ in „Glavnih“ posojilnic.\* (Dalje prih.)

## ◊ PREGLED ◊

**Javno življenje. Socialistično gibanje.** Pogled zunanje politike vseh držav je obrnen v Macedonijo, kjer se je pojavil znak upora. Balkan, te od ostale evropske kulture oddaljene dežele, vznemirjajo vsak hip evropski koncert. Narod v Macedoniji tlači turška vlada in turško pleme. Tu igra vera plemen najvažnejšo vlogo v javnem in zasebnem življenju. Toda motil bi se, kdor bi mislil,

\* Kogar zanimajo obširnejši statistični podatki, jih najde v „Statistiki zadružnih društev v raznih državah“ (l. 1898. in nasl.) in v avstrijski uradni statistični priložni knjigi.

da vse izhaja iz verskega prepričanja, iz notranjih čutov. Vera je tu le povod, zunanji vzrok vsega zatiranja. Stališče, ki ga zavzema nekaj časopisja v macedonskem vprašanju, je skrajno slepilno. Pravzaprav ne gre za nikako vero, tudi za narodnost po večini ne, temveč gre za višji cilj kulture: za odpravo gospodstva dela prebivalstva nad drugim delom. Evropske velesile so po Avstro-Ogrski in Rusiji podale turški vladi predlog za „reforme“. Vse to ne more nič izdati: 1. ker je turška vlada k tem reformam prisiljena in tudi prebivalstvo Macedonije ni prijazno kompromisom, 2. ker je turška tako neurejena država, sloneča na principih ozkosrčnega moslimanizma in tlačjenja vsega novega, da je nemogoče uvesti kake istinite reforme. — Propad turške je utemeljen v njeni državni veri ravno tako, kakor je bila državna vera tudi v ostali Evropi večkrat kriva nerednostim. Preden pa se v kakí taki državi izvede boj med verskim fanatizmom in toleranco, mine mnogo časa, kar priča zgodovina Evrope. Narod v Macedoniji pa tega razvoja ne bo mogel kar mirno čakati, zato se ponavljajo revolucije, praske in klanje. Omililo bi se to nasprotstvo, če bi se Macedonijo postavilo pod samostojno evropsko upravo, kar pa je težko pričakovati; evropske velesile so druga na drugo ljubosumne! Konec temu bo, kadar se pojavijo upori v Turčiji sami. Tedaj propade to gnilo poslopje in so vojne neizogibne. — Ogrska je doživela hud političen boj, kateremu je povod brambna predloga in predlogi o povišanju civilne liste. Neodvisna stranka in socialni demokratje so se z vso močjo uprli namenom vlade. Kakor znano, je avstrijska vlada prišla dokaj ceno do svojih vojakov. Na Ogrskem pa je liberalna stranka za predlogo, zato se dogaja, da izstopajo iz te stranke ugledni politiki in se bojujejo proti predlogam. Neodvisna stranka je zoper predlogo, ker ni samostojne ogrske armade. Če bi ta bila — bi glasovala za predlogo. Zoper civilno listo so pa, ker sanjajo o narodni samostojnosti. Iz tega se vidi, da boj neodvisne stranke ni načelen, temveč slučajen. Socialni demokratje so v načelu proti stalni vojni, zato tudi proti vsakemu povišanju armade: zoper zvišanje civilne liste so kot republikanci. Odtod izhaja, da se obe glavni opozicijski stranki ne bojujeta z ramo ob rami, temveč posebej. Košutovci ali neodvisna stranka bi radi dobili socialne demokrate za štafžo, zadnji pa tega nečejo. Budimpešta je prizorišče cestnih demonstracij in meščani ter proletariat iz dežele pošiljajo k vladi protestne deputacije. — Nemčija je v znamenju volilnega boja. Ta boj se vrši v znamenju preteklih bojev v parlamentu. Brošura z Vollmarjevim in Bebljevim govorom, ki je nedavno izšla, je bila v prvem trenutku — 30.000 izvodov — razprodana. Število naročnikov socialno-demokratskih listov se je podvojilo, potrojilo. Tako je n. pr. lansko leto ustanovljen list „Volkszeitung für das Muldental“ poskočil od 1000 na 5000 naročnikov. Pri občinskih volitvah je bilo zopet več socialnih demokratov izvoljenih. Volilna društva so se nenadno pomnožila. Socialistični kandidati so že vsi postavljeni, dasi se bodo vršile volitve šele sredi junija. Nasprotniki skušajo nastopiti proti socialističnemu viharju v obliki nekakega kartela. Edvard Bernstein je objavil v marčevi številki „Socialistische Monatshefte“ članek „Ein Ausblick auf die bevorstehenden Reichstagswahlen“, v katerem računa o bodočih uspehih. V desetih volilnih okrajih so dobili pri zadnjih volitvah socialni demokratje nad 60%, vseh oddanih glasov, v 8 volilnih okrajih 55—60%, v 9 okrajih absolutne večine od 52 do 55%. V nadaljnih 9 okrajih so dobili od 50—52%. V teh okrajih pride morda do kake ožje volitve. Pri zadnjih volitvah leta 1898. je prišel socialni demokrat v 97 okrajih v ožjo volitev. Le v 23. slučajih se je zmagalo, kar je tudi — nekaj. Pri tem je sedaj nekaj okrajev, ki bodo v prvem naskoku dobljeni. Uspeh

socialne demokracije bo velik. Natančno se ne more reči, ali bo 20 ali 25 ali celo 30 novih mandatov. Pri volitvah leta 1898. je naraslo število socialno-demokratičnih glasov za 320.338. Enak prirastek bi pomenjal pri letošnjih volitvah 2.450.000 glasov. Upati pa jih je več. Stranka bo gotovo napela vse moči, da dobi vsaj peto polovico milijona glasov. To je tem bolj pomljljivo, če se ve, da ima socialno-demokratična stranka samostojno volilstvo, ki ni od danes na jutri. — Na Danskem je socialna demokracija čudovito narasla. Pri narodu, ki šteje nekaj nad dva milijona duš, ima samo socialistička stranka 22 dnevnikov. Pretekli mesec je županom glavnega mesta Kodanja (Kopenhagen) izvoljen socialni demokrat. V občinskem svetu sedi 19 socialnih demokratov, 18 liberalcev, 1 radikalec in 1 zmeren divjak. — To se pravi delati! — Finska napreduje vkljub ruskemu zatiranju. Socialni demokratje imajo tam tri dnevnike v finskem jeziku in en tednik v švedskem. Skupni tedenski nalog znaša 80.000. — Na južnem Bavarskem so priredili v zadnjih dveh letih socialni demokratje 218 ljudskih shodov. Izdanih je bilo 355.000 letakov in ljudskih koledarjev za leto 1902. 4500, za leto 1903. pa 7500.

**Avstrija.** Uspeh štrajka konfekcijskih delavcev na Dunaju je večji, kakor je bilo pričakovati, in sicer že vsled tega, ker se je za to obrt določil cenik, kakršnega še nimajo krojači nikjer. Da se ohrani dogovorjeni cenik tudi v veljavi, so se zavezale skoraj vse velike in večje konfekcijske firme pod častno besedo, in manjši razpečevalci izdelanih oblek se bodo morali ukloniti temu kakor tudi javnemu mnenju in javni zahtevi. Ta cenik, ki je tudi v podrobnostih dobro sestavljen, določa zvišanje plač za 10 do 30% in delavni čas 11 ur. Kakšen napredek je to, nam je jasno, če pomislimo, da so do sedaj konfekcijski krojači delali po navadi 14 in še več ur na dan. Pridobitev je tudi, da se s cenikom odpravi še stara uredba, po kateri so imeli pomočniki stanovanje in hrano pri mojstrih. Določilo se je tudi, da se mora veljavni cenik v vsaki delavnici in prodajalnici nabiti na vidnem prostoru in vsak del obleke se mora označiti z varstveno znamko, ki priča kupcu, da je delo izvršeno v delavnici, kjer se plačuje po dogovorjenem ceniku. Da se ne kršijo dogovorjene določbe, skrbi izvoljeni odbor. V tem odboru sta dva velika in dva mala konfekcionarja, dva mojstra in dva delavca, ki pa morata biti uda strokovnega društva. Odboru predseduje obrtni nadzornik in razsoja vse sporne stvari; njega razzodbe so veljavne tako za podjetnike kakor za mojstre in pomočnike.

**Nemčija.** Uradna statistika štrajkov na Nemškem navaja za tretje četrtletje 1902. leta 326 štrajkov. Od teh je končalo 303. Delo se je ostavilo v 1416 podjetjih, v 326 podjetjih popolnoma. Štrajkujočih delavcev je bilo 19.632; delo je moralo ostaviti 3358 delavcev. Od teh štrajkov je bilo uspešnih 46, deloma uspešnih 61 in 196 baje neuspešnih. Največ štrajkov šteje stavbinstvo. — Na Nemškem je okoli 40.000 tiskarjev, od teh je 36.000 organiziranih, in sicer šteje zveza tiskarjev na Nemškem 33.000 članov in Gutenbergova zveza okoli 3000 članov. — Za bolnike, ki hirajo na pljučnih boleznih, se je zgradilo na Nemškem do sedaj nad 70 zdravilišč. Od teh je 57 javnih in društvenih, ostala pa so v zasebni upravi. V teh zdraviliščih stoji 7000 postelj. Povprečno uporabljajo vsako postelj na leto 4 bolniki, torej se zdravi v teh dobrodelnih zavodih na leto skoraj 30.000 oseb. Od leta 1892. do leta 1900. je umrlo na Nemškem na pljučnih boleznih 1,066.722 oseb; na leto skoraj 118.525 oseb. Teh je seveda ogromna večina iz delavskega stanu.

**Francija.** Francoski zbornici se je podala predloga o odškodnini delavcem, katerim je bilo odpovedano neopravičeno. Po tem načrtu se ne sme odpovedati

delavcem, ki delujejo v obrtnih sodiščih, delavskih zbornicah in drugih zakonitih zastopih, ali kot uradniki v delavskih zbornicah (sindikatih) ali če ga delavec izvolijo poslancem v društvena ali katerakoli zborovanja. Takemu delavcu mora podjetnik plačati mezdo za tri mesece in največ do šest mesecev. Enako odškodnino je plačati delavcu, ki ga podjetnik s svojim vedenjem prisili, da ostavi delo sam.

**Holandska.** Na Holandskem je vlada železničarjem napovedala boj, in pozikua in se trudi sedaj zakonodajnim potem uničiti železničarsko organizacijo. To seveda ne bodo dopustila društva, in vodstva raznih društev, ki štejejo skupaj nad 90.000 udov, so sklenila, da se mora delavstvo z vso silo upreti namerjanemu zakonu. Železničarjem se nikakor ne sme vzeti ali kratiti pravico, združevati se.

**Švedska.** Na Švedskem so delavci leta 1902. ali prostovoljno ali prisiljeno (po podjetniku) v 123 slučajih ostavili delo. Prizadetih je bilo 9600 delavcev, in delo je mirovalo 35.000 dni. Tu ni vštet splošni štrajk s 120.000 delavci. Koliko je bilo uspešnih, nam ni znano.

**Ruska.** Na Ruskem je ministrstvo za pota in občila ukazalo, da se snujejo za železničarje bolniške blagajne. Železniški podjetniki so bili tudi do sedaj po zakonu zavezani, skrbeti za zdravnike, ki so zdravili železničarje, toda Ruska je prostrana, in car je daleč! Tudi na Ruskem so podjetniki mnenja, da so zakoni samo za delavce in kmete! Podjetniki morajo tem blagajnicam prispevati.

**Združene države.** Poslanec Littlefiel je izdelal načrt zakona zoper truste. (Op. ur.: Trusti so združbe podjetnikov ene ali tudi več strok, ki na skupen račun izdelavajo blago, ga razpečavajo in si tudi pribavljajo vse pripomočke za proizvajanje.) in poslanska zbornica v Washingtonu ga je vzprejela z 245 glasovi. Po tem zakonu bodo morale zadrage, ki se v bodočnosti ustanove, poročati posebnemu odboru (Interstate-Commerce-Commission) o ustanovni pogodbi, o denarstveni sestavi in o delokrogu zadrage. Ako zadruga o tem ne bi poročala, ne bi smela v Združenih državah trgovati. Zakon določa tudi ostre kazni za neresnična poročila. Govori se, da namerava ameriški predsednik Roosevelt sklicati v kratkem posebno zasedanje, ako bi sedanje ne sprejelo tega zakona. Denarni mogočnejši se seveda zelo trudijo, da se ne vzprejme zakon.



## Med knjigami in revijami.

**Bebljeva „Žena in socializem“** je izšla v 34. izdaji. To je pač veliko za znanstveno knjigo. Pisatelj je knjigo popolnil s statističnim gradivom in pridal nov predgovor, tako da je še vedno aktualna. V zadnjih osmih letih je knjiga doživela deset izdaj. To jo priporoča!

**Die Agrarfrage.** Ta obsežna in zelo temeljita študija o agrarnem vprašanju in socialno-demokratski taktiki je doživela drugo izdajo. O tej knjigi se je tudi pri nas že govorilo. Pisatelj dela, Karel Kautsky, je znan kot najtemeljitejši zastopnik marksizma. V tem listu je bil v drugi številki objavljen članek „Kautsky o agrarnem vprašanju pri nas“. Iz tega se dá posneti njegovo naziranje. Zato ne ponavljamo.

„**Socialistische Monatshefte**“ so v marčevsi številki prinesli članek „Die Lehrlingsbewegung in Österreich.“ Menda ni treba naglašati, kakšni reveži so obično rokodelski vajenci. Pisatelj Julij Deutsch prinaša v tem članku stvari, ki so podobne onim, ki jih je navel Marks v svojem „Kapitalu“ iz angleške industrije. Razloček je le v tem, da je našel Marks izkoriščanje mladine v veliki industriji, Deutsch pa osvetljuje to brezskrajno izmозgavanje v mali obrti in pri malih trgovcih, katera stanova se mnogokrat vzdržujeta po brezkončnem, neusmiljenem izkoriščanju teh vajencev. O statistiki pekovske strokovne organizacije o mezdnih odnošajih navaja, da je na Dunaju od 216 pekovskih vajencev, ki so stari manj kot 16 let in opravljajo nočno delo, le 67, ki imajo samo 15 urni delavnik, 2 vajenca delata celo po 19 ur na dan. — Tudi na Slovenskem razmere niso nič boljše. Črevljarski vajenci delajo na dan 15 in tudi 17 ur. Pisatelju tega so znani slučaji, da delajo vajenci poletu, ko je dan najdaljši, še pri luči! Deutsch trdi, da se v malih podjetjih dela tudi ob nedeljah, ker se mojstri ne boje, akoravno morajo v enem celem letu plačati zato globo 2 do 4 K. Mala obrt tudi dela le z vajenci, katere moč se dá po volji izkoristiti in je brezplačna. Od 5317 obrtnih zadrug v Avstriji jih je bilo leta 1894. 161, katerih člani so imeli uslužbene samo vajence in nobenega pomočnika, 342 zadrug, katerih člani so imeli dvakrat toliko vajencev, kolikor pomočnikov; 115 ravno toliko vajencev, kolikor pomočnikov in 1235 pa 50—100% števila pomočnikov. Naravno je, da se ti vajenci ne morejo ničesar naučiti v večernih in nedeljskih šolah, ker so povsem zmučeni in utrujeni. Mojstri se tudi navadno branijo vajence pošiljati v šolo. Naj navedem le številke za Kranjsko. Leta 1894. je bilo izkazanih pri obrtnih zadrugah 1056 učencev. To število najbrže ni zanesljivo. Mojstri imajo namreč uslužbenih mnogokrat več vajencev, kot je dovoljeno. Kadar se vajence izuči, mu mojster navadno odpove delo, in šele potem prijavi zadrugi ali oblastvu onega, ki je na vrsti. Obrtnih nadaljevalnih šol je bilo 1894. leta na Kranjskem 15 in koncem leta 1270 učencev. Če pomislimo, da so temu številu vsteti tudi vajenci tovarn in pomočniki, ki proustvoljno pohajajo v šolo, vidimo, da je mnogo vajencev brez vsakega šolskega pouka. Druge dežele so še na slabšem. Posebno se odlikuje v malomarnosti Zgornja Avstrija, kjer od 6382 vajencev z 10 obrtno-nadaljevalnimi šolami zahaja v nje le — 785 učencev. Še slabše je v Dalmaciji. Zadnja leta se skušajo tudi vajenci organizirati in ustanovili so v Avstriji društvo na Dunaju, ki šteje sodaj 500 članov s 7 podružnicami in 450 člani. Njih nemško glasilo „Der jugendliche Arbeiter“ izhaja v 15.000 izvodih. Čehi imajo izborni urejevan „Zbornik mladine“. Zoper to organizacijo nastopajo mali obrtniki povsod. Pisatelj dr. Ivan Pollitzer pripoveduje v svojem delu „Die Lage der Lehrlinge im Kleingewerbe in Wien“, da mojstri skušajo odvrniti vajence od njih organizacije. Neki črevljarski vajence je pristopil k takemu društvu. Pri nekem shodu svoje zadruge je to zvedel njegov mojster. Na tem shodu so strahovito rohneli proti organizaciji mladine. Ko je prišel mojster domov, je prijel, brez da bi zinil besedico, palico in začel po vajencu udrihati toliko časa, da se je zgrudil nezavesten na tla. Še dolgo je nosil potem po telesu krvave lise. Toda društvu je ostal zvest. To so odlomki iz jako žalostnega življenja vajencev male obrti in trgovine, ki pa se zakriva, ker to ne spada v današnje kulturo in ker je treba malo obrt — rešiti.“

I. S. Machar:

## Na Golgati.

Gospa C. G. Masarykovi.

Ob treh je bilo, ko med križo križ je postavljen bil.

Zardeli od napora  
vojaki na steptana in krvava  
tla sedli so, delili si obleko;  
za suknjo pa, iz celega setkano,  
so koekali.

Iz množice so mnogi  
prihajali sem, kvišku gledali so  
in majali z glavami: Ha, ha, ha, ha,  
dol s križa stopi, ki si zval se kralja!  
podreti tempelj hotel, v treh dneh pa  
spet ga  
sezidati, pomagaj si! —

Tu stali  
duhovni so, pismarji z brado belo  
in govorili: Res, res: tako je.  
Pomagaj drugim, zdaj pomozi sebi.  
Od daleč gledale so mnoge ženske,  
ki preje stregle so mu v Galileji,  
Salome in Marija, Magdalena,  
ki z njim v Jeruzalem so bile prišle.  
Na križu visel je, kakor zločinec,  
ostrižen, nag. Na zbičanem telesu  
kri stujena. Iz rok in nog na zemljo  
kapljaje rdeče proge so mu tekle.  
Medlé oči so gledale v daljavo  
črez mesto belo in črez griče, loge  
do mirnih gor grebena, ki v naročju  
višnjava jezera jim galilejska.  
Nagnil je glavo.

Tu ob sluh zaveje  
Mu šum perotij. Angel ni Očetov  
s krepilnim kelihom za trudno dušo,  
nečisti duh peroti netopirske  
razpenjal v zraku je in k Njemu plaval.  
Trpeti moral On je, da je Satan  
na Njega sedel križ, da se Mu k glavi  
sklonil — duh ni se mogel več boriti.  
In Satan mu je del: Trpin ubogi,

na lesa križu vidiva se zopet.  
Dnes zadnjikrat. Dnes se je odločilo.  
Izbojevan je boj.

Pred tremi leti,  
veš, ko sem tam v puščavi na visoko  
goro Te nesel in pokazal Tebi  
kraljestva močna in svetá vso slavo,  
obljubil vse Ti, če Ti pred me padeš  
in mene moliš? Ti si to odklonil.

Ubogim, slabim si prišel oznanjat  
nebes kraljestvo. Htel si čistim srcem  
zakladov dati neminljive cene  
in pot pokazati preprostim dušam  
v Očeta slavo. Zbrisati si hotel  
človeštvu s čela kletev Adamovo.

Z udanostjo si tiho v smrt odhajal,  
kot jagnje, katero ust ne odpre svojih,  
in Svojo kri izlil si kakor roso,  
da orosila bi Ti setev mlado.

Glej to druhal, o Jezus Nazarenski,  
ki valovi krog Tvojega se križa!  
Nedavno še, ko veličastno jahal  
si v mesto, s palmami so pot prostrel  
oslici Tvoji, klicali Ti slavo  
in zvali Davidovega Te sina,  
misleč, da že rodi se tisto božje  
kraljestvo, da je tu čas zaželjeni  
strdi in mleka. Ti si spet odklonil.  
In križaj ga! druhal je maščevalna,  
prevarana, v uho Pilatu vpila.  
Tu hodijo zdaj, majejo z glavo in  
smejijo se: Kralj judovski visi tu!  
Pomagaj si! Htel biti sin je božji,  
pa nanjga Oče menda je pozabil! —  
Pozabil Te je Oče.

Glej nebo to,  
kjer mislil si, da On je v svoji slavi:  
Z brezčutnim višnjevim smehljajem  
svojim

smehlja se tiho brezoblačno jasno,  
 kot pred Teboj, tak i po Tebi. Ptice  
 po zraku letajoč in vse živali,  
 ki tekajo po zemlji, so živele,  
 živé po enem zakonu: po mojem.  
 Kdor je močnejši, slabšega pogoltné.  
 Ljudje enako. Ves ta svet široki  
 je moje carstvo. Ker jaz sem Življenje.  
 Sam s sabo vladam. V srcih, v dušah  
 sem in

nihče ne izpodí me, ne izžene,  
 ni Ti, ni oče Tvoj. Sen Tvoje božje  
 kraljestvo je. Ta sen ljudem dopuščam.

Pod križem, glej, kak mirno razgovarja  
 s pismarjem belim rimski se centurio!  
 Tak vedno bo. Ta dva zdaj dediča sta  
 besed Tvojih in sanj. Malike jeden  
 zamenja, drugi Jahveta za Tvoje  
 ime, svet živel bo po mojem dalje.

Kaj takrat nisi vzel kraljestev vseh in  
 svetá vse slave z moje blage roke?  
 Življenja mladega ne bi dovršil  
 v sramotni muki, v lastno srečo, v srečo  
 milijonov bi ga lahko živel polno.  
 Kaj si prinesel? Smrt, razdor sejal si.  
 Sam pal si prvi. Na moriščih, križih,  
 v arenah sto in sto ljudi prelije  
 kri svojo za ime in sanje Tvoje.  
 In ko zazdí se, da Tvoj sen je zmagal,  
 pa v Tvojem se imenu in le v Tvojem  
 morilo dalje bo. Kamor pogledaš,  
 povsod grmad je vrsta plamenečih,  
 na njih v imenu Tvojem žgo se žrtve,  
 v imenu Tvojem vojske tu divjajo,  
 v imenu Tvojem mesta tu gorijo,  
 v imenu Tvojem plenijo se kraji,

v imenu Tvojem sveto se preklinja,  
 v imenu Tvojem zaslužnjujeta se  
 telo in duh.

Poglej centuria in  
 pismarja! V Tvojem bo imenu prvi  
 moril in drugi bo ga blagoslavljal  
 v imenu Tvojem. Revnih milijoni  
 za sen Tvoj izgube najdražje svoje,  
 življenje svoje.

Nad krvjo prelito  
 ta sen Tvoj o kraljestvu božjem večnem,  
 nebeški slavi, kot fantóm bo plaval,  
 kateri bode naj v plačilo mrtvim,  
 ki vabi žive naj do konca sveta!  
 Kaj takrat nisi vzel kraljestev vseh in  
 svetá vse slave? Moje je življenje,  
 jaz sem življenje, jaz gospod tu vsega,  
 in vekomaj sem v srcih jaz in dušah!

Tu Satan se je dvignil. Temne svoje  
 peroti netopijske je raztegnil  
 in rasle so prestrašno grozne kakor  
 orkan v širjave. Nad vso Golgato in  
 nad mestom, nad dolino in nad griči,  
 nad požrajino vso, gorovjem daljnjim,  
 vodovjem modrim jezer galilejskih,  
 nad daljnimi cesarstvi in nad morji  
 prostírala se črna mračna mrena.  
 Tema je trda bila po vsi zemlji,  
 ki se je tresla.

Zadnjič izpregledal  
 in vzkliknil Jezus je z velikim glasom:  
 Elóí, Elóí, lama zabahtani!  
 izdihnil dušo...

Iz knjige „Golgatha“. Praga 1901. Zaloga F. Šimáčka.



## Listnica uredništva.

J. S. v M. Upamo prihodnjič! Rek „roka roko umiva“ pa tukaj ne velja?  
 Tiskovni sklad Naših zapiskov. — Darovala sta za naš list p. n.:  
 Dr. L. 120 K in I. K. v Ljubljani 2 K. — Hvala!